ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้ออำนวย และภาวะผู้นำของหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาลดีเด่น โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

นางสาวปิยนุช ประทีปทัศน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2540
ISBN 974-638-881-9
ลิขุสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ANTECEDENT FACTORS, SUPPORTING FACTORS, AND LEADERSHIP OF DISTINGUISHED NURSE DIRECTORS, REGIONAL HOSPITALS AND MEDICAL CENTERS, AND GENERAL HOSPITALS UNDER THE JURISDICTION OF THE MINISTRY OF PUBLIC HEALTH

Miss Piyanuich Prateeptasn

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Nursing Science
Program of Nursing Administration
Graduate School
Chulalongkorn University
Academic Year 1997
ISBN 974-638-881-9

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้ออำนวย และภาวะผู้นำ ของหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาลดีเด่น

โรงพยาบาลศุนย์ โรงพยาบาลทั่วไป สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

โดย

นางสาวปิยนุช ประทีปทัศน์

สาขาวิชา

การบริหารการพยาบาล

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พนิดา ดามาพงศ์

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

รองศาสตราจารย์ ดร. สุภางค์ จันทวานิช

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญามหาบัณฑิต

..คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ศุภวัฒน์ ชุติวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

รี้อา- รี่รู ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. จินตนา ยูนิพันธุ์)

..อาจารย์ที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พนิดา ดามาพงศ์)

________________อาจารย์ที่ปรึกษา (ร่วม)

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุภางค์ จันทวานิช)

hon - form nossums

(รองศาสตราจารย์ ดร. พ.ต.ต.หญิง พวงเพ็ญ ชุณหปราณ)

พิมพ์ต้นกบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสีเขียวนี้เพียงแผ่นเดียว

ปิยนุช ประทีปทัศน์ : ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้ออำนวย และภาวะผู้นำของหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล ดีเด่น โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป สังกัดกระทรวงสาธารณสุข (ANTECEDENT FACTORS, SUPPORTING FACTORS, AND LEADERSHIP OF DISTINGUISHED NURSE DIRECTORS REGIONAL HOSPITALS AND MEDICAL CENTERS, AND GENERAL HOSPITALS UNDER THE JURISDICTION OF THE MINISTRY OF PUBLIC HEALTH) อาจารย์ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พนิดา ดามาพงศ์, อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : รองศาสตราจารย์ ดร. สุภางค์ จันทวานิช, 185 หน้า ISBN 974-638-881-9

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยนำด้านครอบครัว สถานศึกษา สถานที่ทำงาน ปัจจัยเอื้ออำนวยในการ ขึ้นสู่ตำแหน่ง และภาวะผู้นำของหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล โรงพยาบาลศูนย์ และโรงพยาบาลทั่วไป สังกัดกระทรวงสาธารณสุข โดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาในกรณีศึกษา จำนวน 5 ราย โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล ที่ได้รับการยอมรับจากบุคคล และองค์การวิชาชีพ ว่าเป็นหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาลดีเด่น ใช้เวลาในการศึกษากรณีศึกษาละ 1 เดือน รวม 5 เดือน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบการสังเกต แบบวิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงล็ก วิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย และนำเสนอข้อมูลในรูปการบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า

1) ปัจจัยน้าที่มีผลต่อการพัฒนาการผู้นำของหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล คือ ครอบครัว สถานศึกษา และสถาน ที่ทำงาน ปัจจัยนำในครอบครัว ได้แก่ ความยากจนและการกำพร้าบิดาเมื่อเยาวัยทำให้ต้องรับผิดชอบทำงานหนักตั้งแต่วัยเด็ก รักและชื่นชอบมารดาและรับคุณลักษณะของมารดาไว้เป็นของตน ได้รับการปลูกฝังให้มีความเชื่อถือศรัทธาในศาสนาและความ ชื่อสัตย์ รักการอ่าน และมีพฤติกรรมเป็นผู้นำหรือผู้จัดการในกลุ่มเพื่อน ปัจจัยนำในสถานศึกษา ได้แก่ การมีผลการเรียนดี มีประสบการณ์เป็นผู้นำ ชอบเล่นกีฬา ชอบทำกิจกรรม และมีครูที่ชื่นชอบเป็นแม่แบบ และปัจจัยนำในสถานที่ทำงาน ได้แก่ ลักษณะการทำงานที่ตื่นตัว ใช้ไหวพริบการตัดสินใจสูง มีเพื่อนร่วมงานที่ดี และมีผู้บังคับบัญชาที่ชื่นชอบเป็นแบบอย่างในการทำงาน 2) ปัจจัยเอื้ออำนวยในการขึ้นสู่ตำแหน่งพบว่าปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ การก้าวหน้าในตำแหน่งตามบันไดอาชีพ การได้รับโอกาสทำงานบริหาร และมีความพึงพอใจในบทบาทการเป็นผู้บริหาร มีแม่แบบที่ดี การได้ศึกษาอบรมเพิ่มเติม อายุงาน คุณลักษณะส่วนบุคคลที่เหมาะสม การสนับสนุนจากครอบครัว และการส่งเสริมจากผู้บังคับบัญชาระดับสูงในการขึ้นสู่ตำแหน่ง 3) ด้านการใช้ภาวะผู้นำ พบว่า ภาวะผู้นำของหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล ได้แก่ วิสัยทัศน์ บารมี การสร้างแรงบันดาลใจการเสริมแรงทางบากอย่างเหมาะสม การเสริมแรงทางลบอย่างเหมาะสม การเป็นผู้มีความรู้ความสามารถสูง การประพฤติเป็นแบบ อย่างที่ดี การสร้างเครือข่าย และการให้ การสนับสนุนแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกระดับ

ภาควิชา	คณะพยาบาลศาสตร์
	การบริหารการพยาบาล
	2540

ลายมือชื่อนิสิต มิขนช ปกหัวใน ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา มีมา อันาท อันาท ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

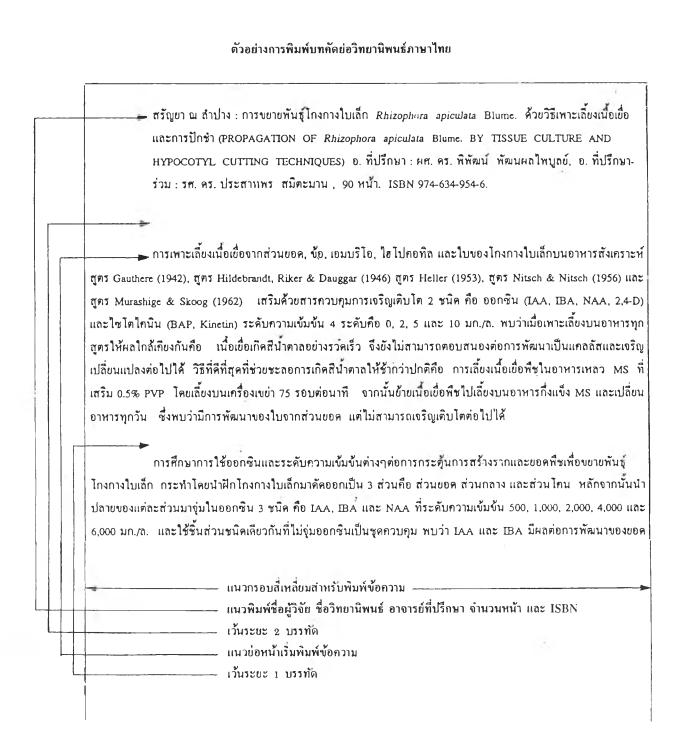
คำชี้แลงการพิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์

ให้ปฏิบัติดังนี้

- 1. พิมพ์บทคัดย่อวิทยานิพนธ์ ความยาวไม่เกิน 1 หน้า ลงในกรอบสีเขียวด้านหลังของกระดาษแบบพิมพ์บทคัดย่อฯ ที่บัณฑิดวิทยาลัยจะมอบ ให้เพียงแผ่นเดียวเท่านั้น (ดูตัวอย่างข้างล่าง)
- 2. ถ่ายสำเนาบทคัดย่อฯ ที่พิมพ์เสร็จแล้ว ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เรียงไว้หน้าบทคัดย่อของดันฉบับวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ทุกเล่ม
- ส่งกระดาษแบบพิมพ์บทคัดย่อฯ (ซึ่งได้พิมพ์บทคัดย่อฯ เรียบร้อยแล้ว) พร้อมด้วยสำเนา 1 ชุด ที่งานมาตรฐานการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย ในวันส่งดันฉบับวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

ข้อแนะนำ

- 1. เพื่อป้องกันการผิดพลาดหรือชำรุด นิสิตควรทดลองพิมพ์ บทคัดย่อฯ ในกระดาษ A4 ซึ่งดีกรอบเท่าตัวอย่างให้ถูกด้องก่อนพิมพ์ลงด้านหลัง ของกระดาษแบบพิมพ์บทคัดย่อ
- 2. การพิมพ์ ชื่อผู้วิจัย ชื่อเรื่องภาษาไทย-อังกฤษ ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา จำนวนหน้า การเว้นระยะ การเว้นบรรทัด ให้ดูตัวอย่างข้างล่าง (ชื่อ ยศ ให้พิมพ์ต่อท้ายชื่อสกุลของผู้วิจัยคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค *,*)

พิมพ์ตันฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสีเขียวนี้เพียงแผ่นเดียว

C 886399 : MAJOR NURSING ADMINISTRATION KEY WORD : LEADERSHIP / NURSE DIRECTORS

PIYANUICH PRATEEPTASN: ANTECEDENT FACTORS, SUPPORTING FACTORS, AND LEADERSHIP OF DISTINGUSHED NURSE DIRECTORS, REGIONAL HOSPITALS AND MEDICAL CENTERS, AND GENERAL HOSPITALS UNDER THE JURISDICTION OF THE MINISTRY OF PUBLIC HEALTH. THESIS ADVISOR: ASSIST. PROF. PANIDA DAMAPONG, Dr. P.H. THESIS CO-ADVISOR: ASSO. PROF. SUPANG CHANTAWANICH, Ph. D. 170 pp. ISBN 974-638-881-9

The purposes of this research were to study antecedent factors of leadership, supporting factors of career advancement and leadership of nurse directors, regional hospitals and medical centers, and general hospitals under the jurisdiction of the Ministry of Public Health. The qualitative approach was employed for this study. The data were collected by indepth interview, observation and document analysis. A sample of 5 nurse directors, whom identified by colleagues and professional organization as "distinguished nurse directors", were selected through purposive sampling technique. The research instruments were observation guideline, documentary analysis form, and indepth interview guideline. The obtained data were analyzed by mean of inductive analysis. The major findings were as follows:

1) The 3 antecedent factors affecting leadership development of nurse directors were family, school and organization. Antecedent factors in family were hard working when they were very young because of poverty and dead of their fathers, affection, admiration and closed relationship with their mothers, were taught to belief in Buddhism and honesty, love reading and shown leadership behavior among peer group. Antecedent factors in school were very good results of the examination, were being in leadership position, involved in competitive sports, enjoyed participating school activities and role model from their appreciated teachers. Antecedent factors in organization were, proactive work, good colleagues and role model from their appreciated superiors. 2) Supporting factors for nurse director position were, advancement in career ladder, opportunity in administration, administrative role satisfaction, role model of their superiors, continuing education, work seniority, personal attributes, supported by family, and supported by superiors for their position advancement. 3) In the aspect of leadership, the nurse directors had vision, charisma, inspiration, positive reinforcement, negative reinforcement, highly competence, modeling behaviors, networking and patronage of their subordinates.

ภาควิชา คณะพยาบาลศาสตร์	ลายมือชื่อนิสิต นิยนุช ปรหัปทัังน์
0,111,02,1,	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ปีการศึกษา ²⁵⁴⁰	ลายมือชื่อคาจารย์ที่ปรึกษาร่วม 3 ใหลา

คำชี้แจงการพิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์

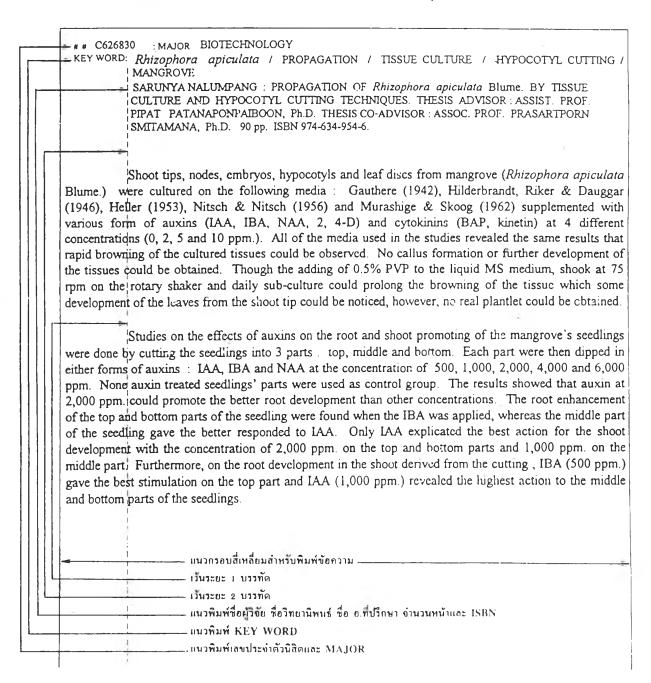
ให้ปฏิบัติดังนี้

- พิมพ์บทคัดย่อวิทยานิพนธ์ ความยาวไม่เกิน 1 หน้า ลงในกรอบสีเขียวด้านหลังของกระดาษแบบพิมพ์บทคัดย่อฯ ที่บัณฑิดวิทยาลัยจะมอบ ให้เพียงแผ่นเดียวเท่านั้น (ดูดัวอย่างข้างล่าง)
- 2. ถ่ายสำเนาบทคัดย่อฯ ที่พิมพ์เสร็จแล้ว ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เรียงไว้หน้าบทคัดย่อของดันฉบับวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ทุกเล่ม
- 3. ส่งกระดาษแบบพิมพ์บทคัดย่อฯ (ซึ่งได้พิมพ์บทคัดย่อฯ เรียบร้อยแล้ว) พร้อมด้วยสำเนา 1 ชุด ที่งานมาตรฐานการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย ในวันส่งดันฉบับวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

ข้อแนะนำ

- 1. เพื่อป้องกันการผิดพลาดหรือชำรุด นิสิตควรทดลองพิมพ์ บทคัดย่อฯ ในกระดาษ A4 ซึ่งตึกรอบเท่าตัวอย่างให้ถูกต้องก่อนพิมพ์ลงด้านหลัง ของกระดาษแบบพิมพ์บทคัดย่อ
- 2. การพิมพ์ ชื่อผู้วิจัย ชื่อเรื่องภาษาไทย-อังกฤษ ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา จำนวนหน้า การเว้นระยะ การเว้นบรรทัด ให้ดูดัวอย่างข้างล่าง (ชื่อ ยศ ให้พิมพ์ต่อท้ายชื่อสกุลของผู้วิจัยคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค 📫)

ตัวอย่างการพิมพ์บทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภาษาอังกฤษ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนิดา ดามาพงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่คอยดูแลให้คำแนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่ รักและเมตตาแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณ อย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุภางค์ จันทวานิช อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้ให้ข้อคิด คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่อง และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยในการทำวิจัยครั้งนี้ ด้วยความเอาใจใส่ เป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. จินตนา ยูนิพันธุ์ รองศาสตราจารย์ ดร. พ.ต.ต.หญิง พวงเพ็ญ ชุณหปราณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประนอม รอดคำดี ตลอดจน คณาจารย์ในคณะพยาบาลศาสตร์ทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทให้ความรู้ สนับสนุน ให้กำลังใจ ตลอดจน ความรักความเมตตาแก่ผู้วิจัยตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล ผู้เป็นกรณีศึกษาทั้ง 5 ท่าน ตลอดถึง เจ้าหน้าที่ทุกท่านในโรงพยาบาล ทั้ง 5 แห่ง อันเป็นสถานที่เก็บข้อมูลในครั้งนี้ ที่ได้ให้ความร่วมมือในการ เก็บข้อมูลภาคสนาม และให้การดูแลผู้วิจัยเป็นอย่างดี โดยเฉพาะหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาลทั้ง 5 ท่านนี้ นอกจากจะให้การดูแลผู้วิจัยด้วยความเอื้ออาทร เมตตาแล้ว ยังสนับสนุนให้กำลังใจ ตลอดจนให้คำแนะนำ สั่งสอนแนวทางการพัฒนาขึ้นสู่อาชีพและแนวทางการบริหาร จากประสบการณ์อันยาวนานของท่าน จึงกล่าว ได้ว่าผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่านนี้ เป็นอาจารย์ในเชิงการบริหารการพยาบาลของผู้วิจัยด้วย ซึ่งผู้วิจัยขอกราบ ขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ กัลยาณมิตรทุกท่าน ที่คอยช่วยเหลือห่วงใย รวมถึงให้กำลังใจ ในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ และขอขอบคุณ คุณนันทิยา ตงสาลี และคุณจรรยา หาญประเสริฐ ที่ช่วยเหลือ ในการพิมพ์วิทยานิพนธ์ และจัดรูปเล่มจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ปิยนุช ประทีปทัศน์

สารบัญ

		หน้า
บทคัดย่	อภาษาไทย	1
บทคัดย่	อภาษาอังกฤษ	ঀ
กิตติกรร	มประกาศ	ฉ
สารบัญ.		ช
สารบัญต	ทาราง	ល្
สารบัญเ	เผนภูมิ	ฏ
บทที่ 1		
	บทน้ำ	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
	ปัญหาการวิจัย	3
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
	ขอบเขตของการวิจัย	3
	ข้อตกลงเบื้องต้น	4
	คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	4
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
	คำจำกัดความของภาวะผู้นำ	6
	ทฤษฎีภาวะผู้นา	7
	ภาวะผู้นำของหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล	13
	บารมี	15
	วิสัยทัศน์	17
	การกระตุ้นปัญา	18
	การสร้างแรงบันดาลใจ	19
	การคำนึงถึงความเป็นเอกบุคคล	19
	การเสริมแรงทางบวกอย่างเหมาะสม	20
	การเสริมแรงทางลงอย่างเหมาะสม	21

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
	ปัจจัยนำของผู้นำและปัจจัยนำของผู้นำพยาบาล	22
	ปัจจัยนำในครอบครัว	22
	ปัจจัยนำในสถานศึกษา	25
	ปัจจัยนำในสถานที่ทำงาน	27
	ปัจจัยเอื้ออำนวยในการขึ้นสู่ตำแหน่ง	28
	แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา	32
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยใช้การศึกษาเฉพาะกรณี	35
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย	38
	การเลือกกรณีศึกษา	38
7	การดำเนินงาน	39
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	39
	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	39
	การตรวจสอบข้อมูล	42
	การวิเคราะห์ข้อมูล	43
บทที่ 4	บทบาท หน้าที่รับผิดชอบ ของหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล	
	และประวัติชีวิตและข้อมูลเบื้องต้นของกรณีศึกษา	44
	บทบาท หน้าที่รับผิดชอบ ของหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล	44
	กรณีศึกษา นางแสงคำ	45
	กรณีศึกษา น.ส.สายทิพย์	60
	กรณีศึกษา นางสมปอง	73
	กรณีศึกษา นางสาวสุดา	84
	กรณีศึกษา นางสาดี	99
บทที่ 5	ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้ออำนวยและภาวะผู้นำของหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล	113
	ลักษณะทั่วไปของกรณีศึกษา	115
	ปัจจัยนำในครอบครัว	117
	ปัจจัยนำด้านประสบการณ์ส่วนบุคคล	120

สารบัญ (ต่อ)

		หนา
	ปัจจัยนำในสถานศึกษา	122
	ปัจจัยนำในสถานที่ทำงาน	123
	ปัจจัยเอื้ออำนวยในการขึ้นสู่ตำแหน่ง	126
	ลักษณะส่วนบุคคลที่เอื้ออำนวยในการขึ้นสู่ตำแหน่ง	132
	ภาวะผู้นำ	134
	วิเคราะห์ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้ออำนวยและภาวะผู้นำของกรณีศึกษา	137
บทที่ 6	สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ	145
	สรุปผลการวิจัย	145
	อภิปรายผล	146
	ข้อเสนอแนะ	157
รายการ	อ้างอิง	159
ภาคผน	วก	160
ประวัติเ	งวิจัย	170

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่		
1	ลักษณะทั่วไปของกรณีศึกษา	114
2	ปัจจัยนำในครอบครัวของกรณีศึกษา	116
3	ปัจจัยด้านประสบการณ์ส่วนบุคคล	119
4	ปัจจัยนำในสถานศึกษาของกรณีศึกษา	121
5	ปัจจัยเอื้ออำนวยในการขึ้นสู่ตำแหน่งของกรณีศึกษา	125
6	ลักษณะส่วนบุคคลของกรณีศึกษา	131
7	การใช้ภาวะผู้นำของกรณีศึกษา	133

สารบัญแผนภูมิ

		หน้า
แผนภูมิที่		
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	37
2	ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้ออำนวย และภาวะผู้นำที่ได้จากการศึกษา	144